

Tervise- ja tööministri 4. detsembri 2014. a käskkirja nr 222 „Tööturuteenuste osutamine tagamaks paremaid võimalusi hõives osalemiseks“ muutmise käskkirja seletuskiri

I. Sissejuhatus

Eelnõuga tehakse muudatused tervise- ja tööministri 4. detsembri 2014. a käskkirjaga nr 222 „Tööturuteenuste osutamine tagamaks paremaid võimalusi hõives osalemiseks“ kinnitatud toetuse andmise tingimustes (edaspidi TAT) ning kinnitatakse need uues sõnastuses.

Eelnõu koostasid Sotsiaalministeeriumi tööhõive osakonna tööturupoliitika juht Janar Kriiska (tel 626 9185, janar.kriiska@sm.ee) ja Sotsiaalministeeriumi strateegia ja eelarve osakonna peaspetsialist Jüri Lössenko (tel 626 9186, juri.lossenko@sm.ee). Juriidilise ekspertiisi teostas Sotsiaalministeeriumi õigus- ja personaliosakonna õigusnõunik Lily Mals (tel 626 9333, lily.mals@sm.ee).

Meetme tegevuse eelarve on kokku 53 365 142 eurot, sh ESF toetus 45 360 371 eurot. Meetme tegevusi viiakse ellu käesoleva TAT-i ja avatud taotlusvoorudega. Käesoleva TAT-i eelarve on 24 616 877 eurot, sh ESF toetus 20 924 343 eurot.

Seletuskiri kirjeldab ainult uusi TAT-i muudatusi, mis lisanduvad käesoleva käskkirja rakendumisel.

II. TAT muudatuste sisu

TAT muudatusega täpsustatakse p 2.1.2 teenuse „Minu esimene töökoht“ sisu ja tingimusi ning lisatakse uued tegevused „2.1.3 Alaealise töötamise toetus“ ja „2.4 Minu esimene töökoht Eestis“. Lisaks täpsustatakse antud tegevuste lisamisega seoses TAT-i punktis 3 toodud näitajaid ning punkte 7 ja 8.

Täiendatakse ja täpsustatakse TAT-i punkti **2.1.2 „Minu esimene töökoht“**.

Ajavahemikus 01.01.2015-30.09.2016 oli tegevuse abil tööle rakendunud 500, mis jääb poole väiksemaks igaks aastaks planeeritud palgatoetuse saajate arvust. Teenusega samadel tingimustel jätkates ei jõuta perioodiks 2014-2020 kavandatud eesmärgini, milleks on 3 795 noort. Teenuse hindamiseks tellis Sotsiaalministeerium Balti Uuringute Instituudilt vahehindamise¹, et teada saada põhjused, miks tegevus ei ole kavandatud mahus käivitunud ning kas ja mil moel teenuse osutamise tingimusi muuta.

Vahehindamisele tuginedes viiakse alates 01.09.2017 sisse järgmised muudatused:

- alandatakse sihtgrupi vanust ühe aasta võrra ning võimaldatakse tegevuses osalemist ka 16-aastastele tingimusel, et põhiharidus on omandatud. Töötukassas on isikul võimalik end 16-aastaselt töötuna arvele võtta, mistõttu pole ka 16-aastaste välistamine antud tegevusest asjakohane;
- lühendatakse tegevuse sihtgrupi töötuna arveloleku kestuse kriteeriumi. Selle tulemusel võimaldatakse tööandjal palgata noori, kes on töötuna registreeritud ja ei ole viimase kolme kuu jooksul olnud tööga hõivatud või on kokku vähem kui 30 päeva olnud ajutiselt tööga hõivatud tööturuteenuste ja -toetuste seaduse § 6 lõike 5 punktides 3-5 nimetatud tegevustega. See võimaldab abivajavatel noortel kiiremini tööturule (taas)siseneda ning vähendada ka uute pikaaegsete NEET noorte teket ning säilitada Töötukassasse jõudnud NEET noorte motivatsiooni töö leidmisel;
- kaotatakse erialase hariduse nõue, st toetatakse nii erialase hariduse kui erialase hariduseta noorte esimese töökogemuse saamist. Töötute seas on arvestataval hulgal erialase haridusega noori ja hindamise tulemusel on välja toodud, et neid satub järjest enam NEET noorte hulka. Seega on oluline teenust osutada ka erialase haridusega noortele. Muudatus omab olulist mõju uute pikaaegsete NEET noorte tekke vältimisele;

¹ Tegevuse „Minu esimene töökoht“ vahehindamine. Koost. Balti Uuringute Instituut (2017)

- lühendatakse tähtajalise lepingu kestuse kriteeriumi ning seatakse tähtajatu või vähemalt üheaastase tähtajalise töölepingu nõue. Kaheaastase lepingu nõue ületab keskmist noore töölepingu pikkust ja ootusi tööle. Vahehindamise üks järeldustest oli, et tulenevalt noorte mobiilsusest, isikuomadustest, käitumismallidest on asjakohane noortele suunatud tegevuses seada lühem periood. Teenuse eesmärgiks on, et noor saaks piisava töökogemuse ning motiveerida nii noori kui ka tööandjaid tegevustes osalema. Seetõttu muudetakse tingimusi ning palgatoetust makstakse 12 kuu eest noore tööle asumisest arvates. Tähtajaliselt tööle võtmisel makstakse palgatoetust töösuhte poole tähtaja eest, kuid mitte kauem kui 12 kuu eest.

TAT-i täiendatakse punktiga **2.1.3 „Alaealise töötamise toetus“**, mille eesmärk on motiveerida tööandjaid tegelema alaealiste noortega ja suurendada alaealiste noorte ajutise lühiajalise töötamise võimalusi.

Maksu- ja Tolliamet andmetel töötas 2015. aasta jooksul kokku 6% 12-14-aastastest ning veerand 15-17-aastastest alaealistest (sh 15-aastastest töötas aasta jooksul 18%, 16-aastastest 23%), s.o kokku ca 6600 13-16-aastast alaealist. Kokku palkas 2015. aastal 13-16-aastaseid koolikohustuslikke alaealisi töötajaid 2300 tööandjat, moodustades 3% kõigist tööandjatest. Neist 20% olid 1-9 töötajaga, 40% 10-49 töötajaga ning 40% 50+ töötajaga tööandjad. Lisaks töötas 13-16-aastastest alaealistest 4400 ehk 2/3 töölepingu alusel. 2015. aasta jooksul töötas 38% 12-14-aastastest ja 32% 15-17-aastastest muu võlaõigusliku lepingu alusel. Võrdlusena töötas samal ajal kõigist Eesti töötajatest võlaõigusliku lepingu alusel 14%.

Tööandja saab toetust taotleda eelmise kalendriaasta kohta 13–16-aastaste noorte töölevõtmise eest. Toetust arvestatakse iga 13–16-aastase töötaja puhul 30% tema kalendrikuu brutotöötasust. Toetust makstakse, kui tööandja on eelmise kalendriaasta aasta jooksul tasunud 13–16-aastastele töötajatele brutotöötasudena kokku vähemalt 1000 eurot. Toetust makstakse jooksva kalendriaasta I kvartalis eelmise kalendriaasta eest. Toetust saab taotleda juriidiline isik, füüsiline isik või kohaliku omavalitsuse üksuse asutus, toetust ei saa taotleda riigiasutused ja avalik-õiguslikud juriidilised isikud. Toetust makstakse Maksu- ja Tolliametile deklareeritud tasude alusel, millelt on kinni peetud töötuskindlustusmaksed.

Tegevuse sihtrühmaks on noored vanuses 13-16 aastat ning üldine ajaraam 01.06.2017–31.12.2020. Toetust saab taotleda hakata 2017. aasta teise poolaasta eest 2018. aasta esimeses kvartalis. Tegevuse viimase aasta eest toimub toetuse taotlemine 2021. aasta esimeses kvartalis.

TAT-i täiendatakse punktiga **2.4 „Minu esimene töökoht Eestis“**, mille eesmärk on rahvusvahelise kaitse saajate tööhõive suurendamine ja nende kaasaitamine Eesti ühiskonda lõimumisel. Rahvusvahelise kaitse saajad on tööturul vähem konkurentsivõimeline sihtrühm, kes vajab tööle saamiseks täiendavat tuge. Sihtrühmal on mitmeid takistusi tööturule sisenemisel: sihtkohariigi keeleoskuse puudumine, hariduse ja kvalifikatsiooni puudumine või selle mittevastavus elukohariigi nõuetele või raskused selle tõendamisel. Samuti mõjutavad rahvusvahelise kaitse saaja töövalmidust läbielatud traumad ning töö saamise võimalusi ühiskonna ja tööandjate hoiakud sisserändajate suhtes. Senisele Euroopa Liidu kogemusele tuginedes läheb keskmiselt kuni 5 aastat aega, et lõimida tööturule 27% rahvusvahelise kaitse saanutest, 5–9 aasta jooksul leiab töö 39%. Kuni 14 aasta jooksul leiab töö 56% rahvusvahelise kaitse saanutest ning pärast 20 aastat võrdsustub nende hõive üldise hõivemääraga².

Tööandjale makstakse palgatoetust, kui ta rakendab tööle rahvusvahelise kaitse saaja, kes on

- töötuna arvele võetud ning
- kes on töötuna arvelevõtmisele eelnenud 12 kuu jooksul saanud esmakordselt Eesti elamisloa rahvusvahelise kaitse saaja staatuse alusel või rahvusvahelise kaitse saaja tunnistuse, mis lubab Eestis töötada.

² Rahvusvahelise või humanitaarkaitse saajate lõimumine tööturule: poliitika ja head tavad. Koost. Euroopa rändevõrgustik (2016)

Palgatoetuse suuruseks on 50% töötaja palgakulust, kuid mitte rohkem kui 50% palgatoetuse halduslepingus sätestatud töötaja ühe kuu eeldatavast töötasust ning mitte rohkem kui töölepingu seaduse § 29 lõike 5 alusel kehtestatud töötasu alammäär. Palgatoetust makstakse 12 kuu eest isiku tööle asumisest arvates. Tähtajaliselt tööle võtmisel makstakse palgatoetust töösuhte poole tähtaja eest, kuid mitte kauem kui 12 kuu eest.

Rahvusvahelise kaitse saaja tööellu sisseelamise ja tööl püsimise toetamiseks osutatakse talle vajadusel tööalast mentorlust. Tööandjale makstakse tööalase mentorluse tasu tööturuteenuste ja -toetuste seaduse § 15 lõikes 6 sätestatud määras kuni nelja kuu jooksul rahvusvahelise kaitse saaja palgatoetusega tööle asumisest. Tööandja võib taotleda mentorlustasu eraldi, ilma palgatoetusest.

Lisaks võib tööandjale eelneval kokkuleppel Töötukassaga hüvitada vajadusel rahvusvahelise kaitse saaja eesti keele koolituse ja kvalifikatsiooni saamise kulu ning töötamisega seotud tõlketeenuse kulu. Eelnimetatud kulu hüvitatakse vastavalt tegelikele kuludele, kuid kokku mitte rohkem kui 2500 euro ulatuses viie aasta jooksul isiku esmakordsest Eesti elamisloa saamisest rahvusvahelise kaitse saaja staatuse alusel või Eestis töötamist lubava rahvusvahelise kaitse saaja tunnistuse saamisest.

Kvalifikatsiooni saamise toetamine on teenus, mille sisuks on kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide, sealhulgas kutse- või pädevustunnistuse ja mootorsõiduki juhilubade saamisega seotud kulude ja riigilõivude isikule hüvitamine või tema eest tasumine. Nimetatud kulude hüvitamine on vajalik, kuna töölesaamiseks või töötamise jätkamiseks on sageli nõutavad kvalifikatsiooni tõendavad dokumendid. Näiteks on ameteid (nn reguleeritud ametid ja kutsed), millel töötamiseks peab olema kutsetunnistus (nt korstnapühkija, lapsehoidja, treener, turvatöötaja, pottsepp, mootorsõidukijahi õpetaja). Lisaks on ameteid, mille puhul annab kutsetunnistus tööle kandideerijale eelise (vt reguleeritud ametite ja kutsete kohta <http://www.kutsekoda.ee/et/kutsesysteem/reguleeritudkutsed>).

Palgatoetuse ning eesti keele õppe, kvalifikatsiooni saamise toetamise ja tõlkekulude hüvitamise teenust osutatakse alates 01.09.2017. Tööalast mentorlust hakatakse osutama alates 01.01.2018.

TAT punkti 3. Näitajad lisatakse uue tegevuse 2.1.3 „Alaealise töötamise toetus“ väljundnäitaja „Aktiivseid tööturuteenuseid saanud osalejate arv“ sihttasemetega 2018. ja 2023. aastal, milleks on vastavalt 3508 ja 5697 inimest.

Samuti lisatakse näitajate alla uue tegevusena 2.4 „Minu esimene töökoht Eestis“ ja selle väljundnäitaja „Aktiivseid tööturuteenuseid saanud osalejate arv“ sihttasemetega 2018. ja 2023. aastal, milleks on vastavalt 75 ja 179 ning sama tegevuse tulemusnäitaja „Osalejad, kes 6 kuud peale tööturuteenuste saamist on hõives“ sihttasemetega 2018. ja 2023. aastal, milleks on mõlemal juhul 60%.

TAT-i punkti 7. „TAT rakendamine“ täiendatakse järgmiselt:

- punkti 7.2.4.2 muudetakse seoses tegevuse 2.1.2 uute tingimuste kehtima hakkamisega alates 01.09.2017. Muudatuse tulemusena asendatakse punktis 7.2.4.2. sõna „kaheaastase“ sõnaga „üheaastase“;
- lisatakse punktid 7.2.4.10, 7.2.4.11 ja 7.2.4.12, mis sätestavad tegevuse 2.4 raames tehtavad abikõlblikud kulud;
- lisatakse punkt 7.2.4.3¹, mis sätestab tegevuse 2.1.3 raames tehtavad abikõlblikud kulud;
- punkti 7.3.1 täiendatakse vähese tähtsusega abiks loetavate teenuste nimekirja, lisades sinna tööalase mentorluse ja tõlke hüvitamise teenuse.

TAT- i punkti 8. „Riskide hindamine“ täiendatakse järgmistes küsimustes:

- tegevuse „Alaealise töötamise toetus“ riskidena nähakse nii tööandjate vähest huvi noorte töölevõtmise vastu kui ka noorte endi huvipuudust lühiajalise töötamise vastu. Riskide

maandamiseks kavandatakse aktiivset koostööd tööandjatega (sh teavitusüritused, noortele suunatud teenustele ja messidele kaasamine, koostöölepete sõlmimine jms) ning noorte motiveerimist teavitustegevuste kaudu;

- tegevuse „Minu esimene töökoht Eestis“ riskina nähakse tööandjate vähest huvi sihtgrupi töölevõtmise vastu, mille leevendavaks meetmeks on aktiivne koostöö tööandjatega (sh teavitusüritused, messidele kaasamine, koostöölepete sõlmimine jms).

Muudetakse lisa 1 vormi B. TAT eelarves suureneb eelarve kulurida 1.1 (tööturгу tutvustavad töötoad ja mobiilne nõustamine) 5000 euro võrra. Seoses teenuse osutamise tingimuste muutmisega alates 01.09.2017 suureneb kulurida 1.2 (minu esimene töökoht) 6 624 500 euroni. Seoses uute tegevustega lisanduvad kuluread 1.3 (alaealiste töötamise toetamine) summas 1 367 413 eurot ning 1.6 (minu esimene töökoht Eestis) summas 235 608 eurot. TAT kogueelarve ei muutu.

III. TAT vastavus Euroopa Liidu õigusaktidele

Eelnõu on vastavuses Euroopa Liidu õigusega.

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste Euroopa Liidu õigusaktidega:

- 1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1303/2013, 17. detsember 2013, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta, nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1083/2006;
- 2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1304/2013, 17. detsembri 2013, mis käsitleb Euroopa Sotsiaalfondi ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1081/2006.

IV. TAT muudatuste mõjud

Tegevuses „Minu esimene töökoht“ sisse viidud muudatuste elluviimise tulemusel võib eeldada, et rohkem tööandjaid soovib tegevusega liituda ning paraneb toetust vajavate vähe kvalifitseeritud noorteni jõudmine ja nende kaasamine tegevusse. Suureneb tegevuses osalejate arv. Lisaks võib eeldada, et abi vajavate noorte senisest varasem tööturule aitamine vähendab liiga pikast tööturult eemalolemise tulenevat kohanemisperiodi. Noorte kiirem tööturule (taas)sisenemine ja töö püsimine vähendavad edasist töötuarihade, toimetulekutoetuse ja muu abi vajadust sellele sihtgrupile.

Tegevuse „Alaealiste töötamise toetus“ elluviimisel on positiivne mõju kuni 16-aastaste tööhõivele ja ligipääsule tööturule, sest teenus motiveerib tööandjaid neid enam tööle võtma ning seeläbi saavad noored töökogemuse, mis suurendab nende tööle saamise võimalusi pärast hariduse omandamist.

Maksu- ja Tolliameti andmeil maksis 2016.a jooksul kuni 16-aastastele alaealistele töötasu kokku 1900 tööandjat, moodustades tööandjate üldarvust ligikaudu 3%. Kokku teenisid kuni 16-aastased alaealised 2016. a jooksul töölepingu alusel töötades töötasusid summas 1 754 000 eurot (2015. a 1 716 000 eurot). Nende keskmine töötasu kuus oli 215 eurot, mis tähendab, et keskmiselt oleks tööandja jaoks toetus ühe kuni 16-aastase töötaja kohta kuus ligikaudu 65 eurot (30% brutopalgast). Kõrgeim oli keskmine kuutöötasu nii 2015. kui 2016.a augustis, mil kuni 16-aastased ka enim töötasid. 2016.a oli augustis keskmine töötasu 298 eurot, toetus oleks sellisel juhul keskmiselt 89 eurot. Kuna alaealiste palkamisel kehtib sotsiaalmaksu miinimummäär erisus, mille järgi ei tule alaealise töötasult vähemalt sotsiaalmaksu kuumäär ulatuses sotsiaalmaksu maksta, on alaealiste värbamine osaajaga töökohtadel ka praegu soodustatud. Kui muudatuse tulemusel

loovad tööandjad enam töökohti alaealistele, toob muudatus kaasa riigieelarvesse tulu läbi lisanduva tulumaksu ja sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa laekumise tötasudelt.

Tegevus „Minu esimene töökoht Eestis“ suurendab rahvusvahelise kaitse saajate tööhöives osalemist ning aitab kaasa nende lõimumisele Eesti ühiskonda. Tegevuse raames rakendatavad meetmed avaldavad otsest mõju sihtgrupi kohanemisvõimele, kiirendavad nende tööerakendumist ning eeldatavalt pikendavad tööl püsimist, mis omakorda vähendab kulusid töötubirahadele, toimetulekutoetustele ning muule abile.

V. TAT muudatuste kinnitamine

TAT muudatused kinnitab tervise- ja tööminister oma käskkirjaga.

TAT-i rakendatakse alates 01.06.2017. Muudatused seoses tegevusega „Minu esimene töökoht“ ning palgatoetuse, eesti keele õppe, kvalifikatsiooni saamise toetamise ja tõlkekulude hüvitamise regulatsioon seoses tegevusega „Minu esimene töökoht Eestis“ rakenduvad alates 01.09.2017. Töölalast mentorlust hakatakse tegevuse „Minu esimene töökoht Eestis“ all rakendama alates 01.01.2018.

VI. TAT muudatuste kooskõlastamine

TAT-i eelnõu saadeti kooskõlastamiseks Korraldusastutusele ja läbivate teemade eest vastutavatele juhtministeeriumitele, SA Innovele. Haridus- ja Teadusministeerium kooskõlastas eelnõu märkusteta. Rahandusministeerium, Siseministeerium ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium kooskõlastasid eelnõu märkustega. Riigikantselei kooskõlastas eelnõu vaikimisi. Lisaks ministeeriumidele esitasid tagasiside SA Innove ja Eesti Töötukassa.